

УДК [336.76 (503)]

ДОЛАРИЗАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА ЇЇ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК З ОБМІННИМ КУРСОМ НАЦІОНАЛЬНОЇ ВАЛЮТИ

Є. Андрущак, Г. Микула

*Львівський національний університет імені Івана Франка
пр. Свободи, 18, м. Львів, 79008, Україна*

У статті розкрито економічний зміст такого явища як доларизація економіки, визначено форми, в якій вона може проявлятися, розглянуто масштаби та динаміку доларизації економіки України та проаналізовано взаємозв'язок доларизації з валютним курсом.

Ключові слова: доларизація, фінансова доларизація, грошова маса, депозити, кредити, валютний курс.

Актуальність проблеми. Проблема доларизації є актуальним об'єктом дослідження для вітчизняної економіки, що, в свою чергу, потребує глибокого макроекономічного аналізу, оскільки високі темпи зростання доларизації національної економіки перешкоджають ефективній реалізації грошово-кредитної політики Національного банку України. В нашій країні розвиток процесів доларизації в умовах трансформаційної економіки пов'язаний із валютним заміщенням, що особливо проявляється в інфляційні періоди.

Аналіз останніх джерел досліджень і публікацій. Рівень доларизації досліджували в своїх наукових працях як зарубіжні, так і вітчизняні теоретики та практики. Зокрема, Н. Атамась, О. Береславська, Н. Жмурко, І. Кравченко, Б. Лапчук, В. Міщенко, А. Мороз, А. Сомик, В. Стельмах, В. Тичина, С. Тігіпко, С. Шумська, В. Ющенко, які аналізували різні аспекти процесу доларизації економіки.

Мета дослідження. Метою статті є дослідити економічну сутність доларизації та форм, в яких вона може проявлятися, з'ясувати яким є рівень доларизації в Україні та визначити взаємозв'язок між доларизацією та обмінним курсом і валютно-курсовою політикою НБУ.

Виклад основного матеріалу. Доларизація – це процес використання резидентами країни іноземної валюти замість національної або паралельно з нею. Саме поняття «доларизація» означало використання тільки долара США паралельно або замість національної валюти, але сьогодні воно передбачає використання як американського долара, так і інших висококонвертованих іноземних валют, для яких характерна тривала валютна стабільність [3].

В економічній теорії виділяють три види доларизації:
офіційна (повна) доларизація – має місце в країнах, де іноземна валюта використовується як внутрішня грошова одиниця та виникає, як правило, коли масштаби використання однієї з конвертованих валют розширюються;
напівофіційна доларизація – передбачає використання іноземної валюти поряд із національною як рівноцінний та законний засіб обігу і платежу;
неофіційна доларизація – існує в тих країнах, де іноземна валюта становить значну

питому вагу в грошовій масі, однак не являється легальним платіжним засобом.

Україна належить до країн, в яких значного поширення набула неофіційна доларизація. Наша національна грошова одиниця, — гривня — частково витісняється з внутрішнього ринку, а функції грошей разом з нею виконують інші іноземні валюти — долар США і, не так активно, проте з тенденцією до зростання, — євро [5].

Неофіційна доларизація знаходить своє відображення у таких формах, як: фінансова доларизація – висока частка іноземної валюти у депозитній та кредитній банківській діяльності;

позабанківська доларизація – має місце, коли великі обсяги іноземної валюти перебувають на руках у населення;

неофіційна фінансова доларизація – виникає, коли за кордоном з'являється значна кількість розрахункових рахунків і придбання іноземних фінансових активів має все вагомніше значення [7].

Фінансова доларизація характеризується відношенням питомої ваги депозитів в іноземній валюті до загального обсягу депозитів (депозитна доларизація) та співвідношенням питомої ваги кредитів в іноземній валюті до загального обсягу банківських кредитів, наданих суб'єктам економіки (кредитна доларизація).

Судячи з аналітичних даних (див. рис. 1, рис. 2), сьогодні спостерігається високий рівень депозитної та кредитної доларизації української економіки. Так, у 2012 р. частка депозитів в іноземній валюті в загальному обсязі депозитів становила 44,1%, а частка кредитів іноземній валюті в загальному обсязі виданих кредитів – 38%.

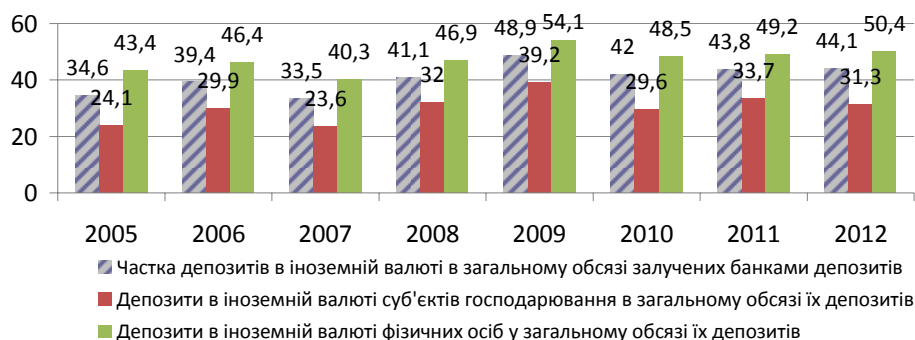

Рис. 1. Динаміка доларизації депозитів у банках у 2005-2012 рр.

Примітка: складено автором на основі джерел: [1].

Найвищий рівень як депозитної, так і кредитної доларизації спостерігався під час фінансової кризи 2008-2009 рр. Починаючи з 2010 року прослідковується тенденція до зниження фінансової доларизації, проте вона і сьогодні досить висока.

Однією із найпоширеніших методик розрахунку рівня доларизації є методика МВФ, згідно з якою рівень доларизації визначається співвідношенням депозитів в іноземній валюті до грошової маси (М3). Відповідно до цієї методики, рівень доларизації становить загрозу для національної економіки, якщо його значення перевищує 30%. Проаналізуємо рівень доларизації української економіки згідно цього підходу (рис. 3).

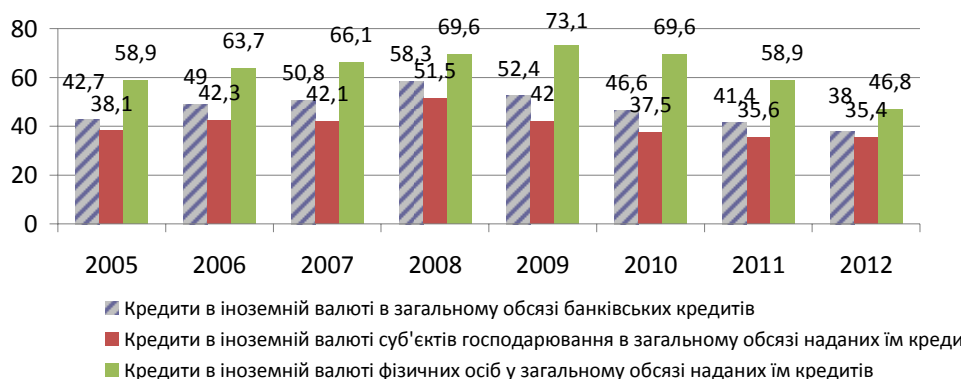

Рис. 2. Динаміка доларизації кредитів у банках у 2005-2012 рр.

Примітка: складено автором на основі джерел: [1].

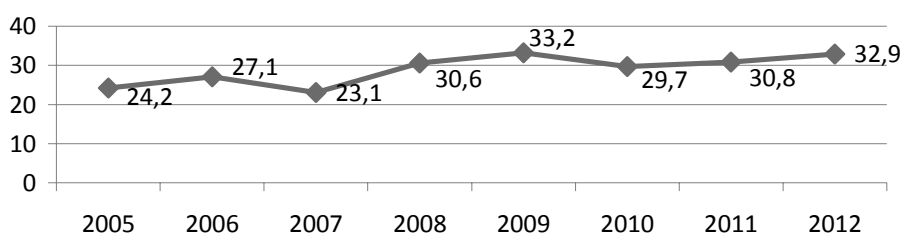

Рис. 3. Рівень доларизації української економіки протягом 2005-2012 рр. за методикою МВФ

Примітка: складено автором на основі джерел: [1].

З рисунку видно, що національна економіка протягом 2005-2007 рр. демонструвала рівень доларизації, що не перевищував 30%, проте у зв'язку зі світовою фінансовою кризою та низкою внутрішніх чинників цей показник значно зріс, і починаючи з 2008 р. українська економіка є економікою високодоларизованою. За офіційними даними максимальний рівень доларизації був на рівні 33-35%, однак деякі експерти переконані, що цей показник є значно вищим [3].

Одним із найзагальніших показників рівня доларизації в країні є питома вага іноземної валюти в грошовій масі (таблиця 1). Як бачимо, вона практично збігається з рівнем доларизації, розрахованим за методикою МВФ, що підтверджує негативну тенденцію до зростання доларизації протягом 2005-2012 рр. Так, якщо грошова маса номінована в іноземній валюті у 2005 р. не перевищувала 23,6%, то до 2012 р. цей показник зріс на 6,8%.

Однією із найпоширеніших методик розрахунку рівня доларизації є методика МВФ, згідно з якою рівень доларизації визначається співвідношенням депозитів в іноземній валюті до грошової маси (М3). Відповідно до цієї методики, рівень доларизації становить загрозу для національної економіки, якщо його значення перевищує 30%. Проаналізуємо рівень доларизації української економіки згідно цього підходу (рис. 3).

Таблиця 1

Структура грошової маси у розрізі валют протягом 2005-2012 рр.

Роки	Агрегат МЗ, усього (млн. грн.)	МЗ у національній валюті (млн. грн.)	МЗ в іноземній валюті (млн. грн.)	Питома вага грошової маси в іноземній валюті у МЗ, %
2005	194 071	148 293	45 778	23,6
2006	261 063	190 661	70 403	27,0
2007	396 156	306 000	90 156	22,8
2008	515 727	357 779	157 949	30,6
2009	487 298	332 925	154 372	31,6
2010	597 872	423 736	174 137	29,1
2011	685 515	477 092	208 423	30,4
2012	729 664	494 006	235 658	32,3

Примітка: складено автором на основі джерел: [1].

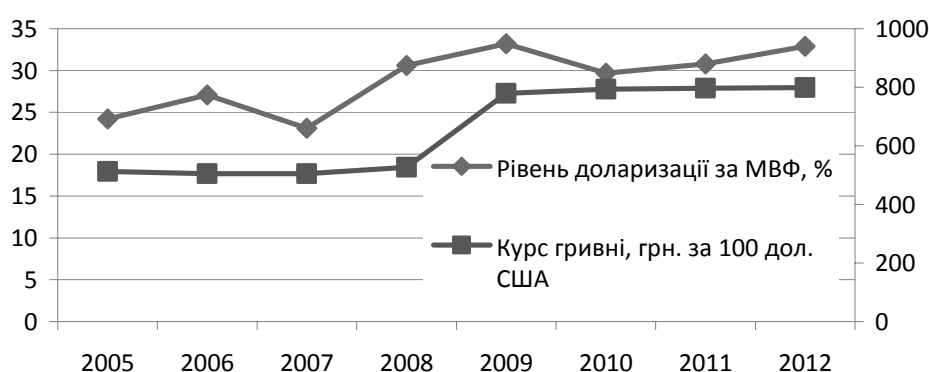

Рис 4. Рівень доларизації та динаміка валютного курсу гривні протягом 2005-2012 рр.

Примітка: складено автором на основі джерел: [1].

Це підтверджує той факт, що нестабільність курсу національної грошової одиниці проковує населення зберігати свої заощадження в основному у іноземній валюті, що лише «підживлює» доларизацію шляхом здешевлення національної валюти.

Висновки. Аналіз доларизації економіки країни дає змогу визначити її як негативне явище, що відображає ступінь недовіри населення до національної грошової одиниці. Результати дослідження довели зв'язок між зміною валютного курсу та рівнем доларизації.

Україні слід зменшити свою залежність від іноземних валют шляхом забезпечення зростання ВВП, скорочення безробіття, досягнення позитивного сальдо платіжного балансу, зменшення інфляційних процесів тощо.

1. Бюлетень Національного банку України за 2012 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=127719>

2. Дернова І.А. – Вплив монетарних факторів на динаміку курсу національної валюти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vsuem/2010_2/pdf/Dernova.pdf
3. Жмурко Н.В. – Доларизація економіки України в умовах фінансової нестабільності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_gum/aprer/2010_6_2/19.pdf
4. Козюк, В. Макроекономічний аналіз рівня та структури доларизації вітчизняної економіки / В.Козюк, Н.Атамась // Вісник Національного банку України. – 2011. – № 5. – С. 30-34.
5. Манжос С.Б., Носенко М.С. – Вплив рівня доларизації економіки України на стан валютного ринку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Evd/2011_2/16.pdf
6. Платіжний баланс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=63668>
7. Чорней Н.М. – Доларизація української економіки: статистичний аналіз та оцінка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/23_WP_2009/Economics/51000.doc.htm

DOLLARIZATION OF THE NATIONAL ECONOMY AND AND RELATIONSHIP WITH EXCHANGE RATE

E. Andrushchak, G. Mykula

Ivan Franko National University of Lviv, Freedom Avenue 18, UA- 79008 Lviv, Ukraine

The article explores the economic meaning of the phenomenon of dollarization of the economy, determined the form in which it can occur, consider the scale and dynamics of dollarization of the economy of Ukraine and analyzed the relationship of dollarization and the exchange rate.

Key words: dollarization, financial dollarization, money supply, deposits, loans, foreign exchange rate.

ДОЛЛАРИЗАЦИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ И ЕЕ ВЗАИМОСВЯЗЬ С ОБМЕННЫМ КУРСОМ НАЦИОНАЛЬНОЙ ВАЛЮТЫ

Е. Андрущак, Г. Мыкула

*Львовский национальный университет имени Ивана Франка
пр. Свободы, 18, г. Львов, 79008, Украина*

В статье раскрыто экономическое содержание такого явления как долларизация экономики, определены формы, в которой она может проявляться, рассмотрены масштабы и динамика долларизации экономики Украины и проанализирована взаимосвязь долларизации с валютным курсом.

Ключевые слова: долларизация, финансовая долларизация, денежная масса, депозиты, кредиты, валютный курс.